

A SZÍNHÁZI NEVELÉSI PROGRAMOK KÉZIKÖNYVE KÉT SZERZŐJÉT KÉRDEZTE FEKETE ANIKÓ

„Őszintén szeretnénk párbeszédet erről a könyvről!”

A könyvbemutatón számos színházi nevelési társulat tagja jelen volt. A szakma egy részét az is érdekelte, a kutatók milyen minőségbeli eltéréseket tapasztaltak a látott programok között. Vizsgálódásaik eredményességéről, hasznosságáról és egyéb tapasztalataikról kérdeztem a kutatás vezetőit.

– *Mikor kezdtetek színházi neveléssel foglalkozni?*

Bethlenfalvy Ádám:
1998-ban kezdtem a Kerekasztal Színházi Nevelési Központnál¹ dolgozni, amit akkori-ban Kaposi László² vezetett. Ez Magyarország első, 1992-ben alakult színházi nevelési társulata volt. Itt színész-drámatanárként tevékenykedtem. Olyan színházi előadásokat hoztunk létre, amelyekhez feldolgozó program is kapcsolódott. Mindez része volt egy három órás csomagnak, amire minden alkalommal egy-egy osztály jött el.

Cziboly Ádám: 1999-ben csatlakoztam a budapesti KÁVA³ Kulturális Műhelyhez, mely Magyarország második színházi ne-

velési társulata volt. Formálisan 1996-ban vált ki a Kerekasztal Színházi Nevelési Központból, de első, önálló programját már korábban is elkezdte a Kerekasztalon belül. Eleinte nagyon hasonlóan dolgozott, mint az előbb említett másik társulat. Ehhez az akkor még négy fős csoporthoz csatlakoztam. 2011-ig ott tevékenykedtem kulturális menedzserként, majd gazdasági-, stratégiai-, projekt- és kutatásvezetőként.

színházi neveléssel az 1990-es években szinte csak az a két társulat foglalkozott, ahonnan mi is jövünk, majd az elmúlt néhány évben történt egy robbanásszerű növekedés

– *Miért tartjátok fontosnak, hogy ez a színházi nevelési kutatás elkészült?*

B. Á.: – Nagyon fontosnak tartjuk, hogy az egyre bővülő

színházi nevelési programokról tájékozódva a pedagógusok tudatosan döntsenek.

C. Á.: – Színházi neveléssel az 1990-es években szinte csak az a két társulat foglalkozott, ahonnan mi is jövünk, majd az elmúlt néhány évben történt egy robbanásszerű növekedés. Hogy ennek mi az oka – pályázati források, vagy egyszerre vették észre kőszínházak és függetlenek, hogy ez egy hatékony módja a gyerekek és fiatalok

¹ http://kerekasztalszinhaz.hu/a_kerekasztalrol (2013.12.30.)

² <http://www.gyermekszinhaziszemle.hu/szemletanacs/126-kaposi-laszlo.html> (2013.12.30.)

³ <http://www.kavaszhaz.hu/index.php> (2013.12.30.)

megszólításának, esetleg, hogy bekerültek a köztudatba ezek a fajta programok – azt nem lehet biztosan tudni. A kutatás során majdnem háromszáz olyan szervezetet kerestünk meg, amelyekről valamilyen módon sejtettük, hogy van ilyen programja. Eddig a szakmabeliek sem rendelkeztek egymás munkájára teljes körű rálátással, ezért is volt időszerű felmérni, hogy jelenleg mi zajlik Magyarországon.

– *Mi volt a benyomások az iskolákról? Mennyire tartották fontosnak, hogy diákjaik eljussanak ezekre a programokra?*

C. Á.: – A kutatás nem terjedt ki az iskolákra, ám a színházi programokon részt vevő diákcsoportokkal elbeszélgettünk, kísérvő pedagógusokkal szinte mindig felvettük a kapcsolatot. Ezek alapján úgy becsüljük, mintegy kétezzer intézmény még sosem vett részt színházi nevelési programokon. Sok olyan iskola van, ahol még nem hallottak az ilyen programok létezéséről, vagy nem elég nyitottak a befogadásra. Az érem másik oldala, hogy van néhány olyan intézmény, vagy pedagógus is, akik viszont nagyon lelkes elkötelezettjévé váltak ezeknek a foglalkozásoknak. Előfordult, hogy ugyanazzal a tanárral teljesen véletlenül három-négy különböző programon is találkoztunk, s a diákok is elmondták, hogy sok színházi nevelési foglalkozáson vesznek részt. Vannak pedagógusok, akik ugyan egy évben egyszer elviszik valamelyik színházba – általában szervezett programként – diákjaikat, de nem olyan rendszerességgel, mint azok, akiket az előbb említettem. Ehhez már elkötelezettség kell a tanárok részéről, és fontos, hogy az igazgató is támogassa mindezt. Hiszen elég sok adminisztratív teendővel járhat, ha egy osztályt tanítási idő-

sok olyan iskola van, ahol még nem hallottak az ilyen programok létezéséről, vagy nem elég nyitottak a befogadásra

ben külső helyszínre visznek. Azért, hogy segítsük a pedagógusokat, a könyvben minden egyes programnál az OFI szakértője megírta, hogy mik az adott program Nat kapcsolódásai, illetve van egy külön fejezetünk is, melyben látható, hogy általánosságban a Nat és a hozzá kapcsolódó egyéb szabályozások mely pontokon indokolják, hogy egy osztály színházi nevelési programokon is részt vegyen.

– *Az alapján, amit láttatok, mi rajzolódott ki számotokra a felnőttek és a diákok viszonya kapcsán?*

B. Á.: – Ezek a színházi nevelési programok változatos témákat kínálnak. Lehetnek irodalmi alapúak vagy a művészetekről szólók, de emellett gyakran emberi vagy társadal-

mi problémákat is feszegetnek. Az a tapasztalatunk, hogy a diákok igénylik, hogy közösen gondolkozzanak problémákról, kérdésekről, alkotásokról, és szeretik, ha párbeszédbe lépnek velük, hálásak, ha valóban partnerként kezelik őket, vagyis ha érdemi bebeszélésük van a program menetébe. A fiatal korosztályt tehát komolyan kell venni! A másik fontos szempont a diákok részéről az előadások színvonala volt. Ez üzenet a szakma számára, hogy igényes, magas művészeti minőségű színházi előadásokat hozzanak létre.

C. Á.: – Azt tapasztaltuk, hogy a diákoknak mindig van véleménye, de csak akkor mondják el, ha kérdezik őket. A program után mindig ugyanazt a nyolc kérdést tettük fel a részt vevő fiataloknak, melyek elég jó képet adtak arról, hogyan vélekednek az adott foglalkozásról. Nagyon pontosan érzékelték, ha valaki didaktikusan meg akarta mondani nekik az igazságot.

Érdekes megfigyelés, hogy van egyfajta kölcsönös problémavakság. Azok a gyerekek, akiknek többsége a Z-generációhoz⁴ tartozik, nagyon különbözően látják a világot, mint mi, az X-generáció⁵ tagjai. Amit mi problémának érzékelünk, például a radikalizálódás, a szélsőséges ideák terjedése, az sokszor a Z-generáció számára nem érzékelhető. Ezzel szemben vannak olyan színházi nevelési programok, melyek például az internet használatáról szólnak, egy-egy ilyen programnál viszont egy X vagy Y generációs⁶ alkotó próbál belépni a mai fiatalok hétköznapijaiba, és megérteni, hogy a Z-generáció tagjai hogyan gondolkodnak.

– *Mit érzékeltek a fiatalok részéről? Mennyire voltak együttműködőek egy-egy foglalkozás során? Látszott-e különbség más-más középiskolák tanulói között hozzáállásban, gondolkodásban?*

B. Á.: – Nem érzékeltem ilyen szempontból meghatározó különbséget, bár nem a diákok felől közelítettük meg a kutatást, hanem a programok felől vizsgáltunk. Nem szociális háttérrel függött, milyen módon viselkedett egy osztály, milyen módon lépett interakcióba, vagy hogyan nézte az előadást. Sok tényezőn múlik, hogy a fiatalok hogy vesznek részt, hogy vonódnak be. Az egyik, hogy milyen kulturális közegekből jönnek, milyen színházra szocializálódtak. A másik, hogy rendszeresen járnak-e ilyen eseményekre, vagy először voltak ilyen programon. A viselkedésük

függ a programtól, és attól is, hogy éppen milyen állapotban vannak közösségileg. Az is fontos kérdés, hogy azok az osztályok, akik hozzászórtak ahhoz, hogy együtt gondolkodjanak, talán könnyebben vesznek részt ilyen helyzetekben, de lehet, hogy pont egy ilyen élményre van szükségük azoknak a gyerekeknek, akiknek eddig erre kevesebb lehetőségük nyílt. Az együttgondolkodás megtanulása egy folyamat részeként jelenhet meg a tanár eszköztárában, a pedagógiai munkában. Mi viszont csak egyszeri előadásokat, programokat láttunk. Fontos, hogy a pedagógusok kommunikáljanak az alkotókkal, tudják, miről szól az előadás, amire viszik a diákokat. Erre láttunk nyitottságot.

C. Á.: – Nagyon különböző csoportokkal találkoztunk. A programok többsége általán-

osan egy osztálynak, vagy kisebb csoportoknak szól. Fontos része a programoknak azonban, hogy az alkotók érdemi interakcióba lépjenek a gyerekekkel, fiatalokkal. Hogy ezt hogyan fogadják a diákok, arról mást mond egy drámatagozatos gimnazista, és mást egy olyan fiatal, aki életében először járt színházban. *A gyáva*⁷ című osztálytermi előadás után egy drámatagozatos diák azt mondta, hogy amikor ilyen közvetlenül beszél vele a színész, a játék során megszólítja, az kibillent a szakmaiságból. Szemben egy nagyszínpadi produkcióval, azt sokkal „szakmaiban” nézi. Amikor egy kelet-magyarországi város színházában voltunk, ott azt állították a színészek, hogy

a diákok igénylik, hogy közösen gondolkozzanak problémákról, kérdésekről, alkotásokról, és szeretik, ha párbeszédbe lépnek velük, hálásak, ha valóban partnerként kezelik őket

⁴ Az 1996-tól napjainkig születettek, akiket születésüktől kezdve digitális technológia vesz körül.

⁵ Az 1965 és 1975 között születettek, ők a digitális bevándorlók, akik használják az új technikai vívmányokat, de nem beleszülettek ebbe a világba, hanem életük során sajátították el ezen eszközök használatát.

⁶ Az 1976 és 1995 között születettek, szintén jellemző rájuk az informatikai eszközök széleskörű ismerete és használata.

⁷ http://www.thalia.hu/index.php/main/program/a-gyava_2715 (2013.12.30.)

a szervezett ifjúsági előadásoktól korábban rettegetek, mert nem jól fogadták őket a diákok. Amióta viszont bármifajta előképzettség nélkül két színész kimegy egy tanóra erejéig az osztályokhoz, és abban a negyvenöt percben beszélgetnek, játszanak, csupán ennek következtében köze lesz a gyerekeknek a színházhoz. Mikor az előadáson újra látják ezeket a színészeket, akkor már máshogy nézik őket.

A kutatás során azt tapasztaltuk, hogy kétféle interakciót lehet megkülönböztetni: a zárt, és a nyílt interakciót. Ez nem minőségi megkülönböztetés. A zárt interakciók inkább a történetbe való bevonódást segítik, ezek dramaturgiaiilag kiszámíthatóbbak. Például az előadás során odaadnak egy levelet a nézőnek, hogy olvassa fel, mintha ő lenne a hírnök. Vagy a gyerekeket egy ponton felhívják a színpadra, és megkérlik őket, alakítsanak erdőt. Esetleg olyan kérdéseket tesznek fel, hogy tett-e az előadás? Ezek azok az interakciók, amelyeknél viszonylag kiszámítható, mi fog bekövetkezni. A nyílt interakció során arra kéri a gyerekeket, hogy érdemben reflektáljanak az előadásban történetekre, vagy hogy gondolkodjanak azon a problémán, amit az előadás kínál, esetleg szavaikkal, tetteikkel alakítsák a cselekményt. Kérdés, hogy erre a kétfajta interakcióra másként reagál-e egy színházhoz kevésbé szokott közönség vagy sem. A zárt interakciónál az alkotók nem mindig várnak érdemi választ, például, ha a színész a jelenetben úgy tesz, mintha megszólítaná a nézőket, valójában nem várja tőlük, hogy válaszoljanak is. Ezt a színházhoz szokott közönség érti, de akadt példa arra is, hogy a diákok még nem találkoztak ilyen előadással, és elkezdtek válaszolni, amire viszont a színész nincs felkészülve. Azért fon-

leírtuk, egy programon belül mi várható, mert így a pedagógus tudja, mi fog történni az osztályával

tos, hogy leírtuk, egy programon belül mi várható, mert így a pedagógus tudja, mi fog történni az osztályával, hiszen ő ismeri a saját csapatának színházi felkészültségét. El tudja dönteni, hogy arra a programra kellő mértékben felkészültek-e már diákjai. Színházi élményhez nem szokott osztályt nem érdemes olyan előadásra vinni, ahol csak zárt interakciókkal találkoznak, mert nem fogják érteni a helyzetet. Őket vagy

egy klasszikus színházi előadásra érdemes elvinni, ahol nincsenek interakciók, vagy olyan programra, ahol nyílt interakciókkal operálnak. Az a tapasztalat, hogy a szociálisan hátrányos helyzetű gyerekek

nagyon hálásak, ha megkérdezik a véleményüket, és gyakran ügyesebben bekapcsolódnak nyílt interakciókkal operáló programokba, mint azok, akiknek sok hasonló élményben volt már részük.

– *Rengeteget dolgoztatok azért, hogy ez a könyv megszülethessen. Sejttem, hogy sok olyan rész kimaradt, amit szerettetek volna még beleírni. Mi lehet a következő színházi nevelési kutatás témája?*

B. Á.: – Ha bárki kezébe veszi ezt a könyvet, nem biztos, hogy az az érzése, hogy ebből sok minden kimaradt. Ez egy olyan kötet, amiben mindenki megkeresheti, ami őt érdekli. Van, akinek a foglalkozások leírásai lesznek hasznosak, másoknak a végén található fogalomtár, amiben próbáltuk a terminológiát tisztázni, melyre szintén nagy szükség van ezen a területen. Hisz amikor párbeszédbe elegyedünk, jó lenne, ha egy-egy kifejezésen ugyanazt értenénk. Sokféle kutatást lehetne készíteni a színházi nevelési programokról. A jelenlegi beszélgetés kapcsán is felmerülő kérdés, hogy a diákok szemszögéből hogy néz ki mindez. Koráb-

ban vizsgálták már, milyen hatással vannak rájuk a dramatikus eszközök. Több kutató szűkebben, egy-egy programot követve vizsgálta, hogyan működik mindez. Érdekes lehet még a könyvben lévő katalógust aktualizálni és könnyebben (interneten) elérhetővé tenni. A szakma felől folyamatosan felmerül az igény a programok minősítésére is, ám mi ezt egy kutatás kereteiben nem tehetjük meg. Tegye ezt az olvasó az alapján, amit leírtunk. A felelősség a pedagógusok és a szülők kezében van, akik döntenek arról, milyen programokra viszik diákjaikat, gyerekeiket.

C. Á.: – Az *Elemzés és statisztika* részben körülbelül hatvan oldal átfogó elemzést írtunk a területről. Még egy ugyanilyen vastag könyvet – vagy ennél többet is – meg lehetne tölteni a jelenleg rendelkezésünkre

álló adatok további elemzésével. Sok kérdést feltettünk, melyektől azt reméljük, hogy ez majd a terület kutatói számára is megtermékenyítően hat. Egyre többen vannak, akik a már felmerült kérdésekből írják PhD-jüket vagy DLA-jukat, és egyre többen írnak a témában szakdolgozatot is.

Egy kutatás nem minősít, viszont a szülők, pedagógusok döntéseikkel hozzájárulnak a színházi nevelési paletta arculatához, és ahhoz, hogy hosszú távon hogyan változik ez a terület.

Őszintén szeretnénk párbeszédet erről a könyvről! Ha valakinek kérdése van, keressen meg minket, ha véleménye van, írja meg! Azon tanárok, akik még nem vittek osztályokat ilyen típusú programokra, nézzenek bele a könyvbe, és válasszanak! Mindenki megtalálhatja a saját ízlésének, érdeklődésének megfelelő programot.

LANCSIN LUCA – Az emberekre hatással van a környezetük. Minden ember lakása a személyiségét tükrözi. Érdekelnek a különféle lakberendezési stílusok.